

Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje

Krajša zgodovina oddelka in predmet poučevanja

Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje je edina enota Univerze v Ljubljani s celovito zasnovano pedagoško in znanstvenoraziskovalno infrastrukturo na področju jezikoslovnih znanosti. V njenem okviru deluje več področij raziskovanja naravnega človeškega jezika, in sicer glede na tip raziskovalnih vprašanj in odgovarjajoče metodologije.

Primerjalno jezikoslovje raziskuje jezik z diahronega vidika. Na podlagi primerjave med seboj razvojno enakih elementov sorodnih jezikov rekonstruira glasoslovne, oblikoslovne, besedotvorne, skladske in besedoslovne prvine posameznih starejših razvojnih stopenj jezikov vse do skupnega prednika. Indoevropsko primerjalno jezikoslovje svoji temeljni metodi uporablja na gradivu jezikov indoevropske družine. Ker gre za razvejeno in obsežno družino z bogatimi literarnimi tradicijami, podaja vpogled v jezikovno in kulturno zgodovino območij Evrope, starega Orienta, Indije in Srednje Azije in prodira globoko v čas pred nastankom prvih pisnih virov, za katerega rekonstruira indoevropsko prajezično jezikovno in kulturno skupnost. Vedeње o strukturnih lastnostih indoevropskega prajezika in tendencah njegovega razvoja vzajemno omogoča razumevanje raznolikosti sinhronih jezikovnih specifik posameznih indoevropskih jezikov in dešifriranje besedil kot poglobljenega jezikovnega vira za spoznavanje kulturne dediščine človeštva.

Splošno jezikoslovje raziskuje jezik s sinhronega vidika. Osredinja se na skupne lastnosti vseh jezikov, zgradbo jezika pa proučuje na glasovni, morfološki, skladski in pomenski ravni.

Tvorbena jezikoslovje, trenutno prevladujoči raziskovalni pristop, odkriva skupne lastnosti vseh naravnih človeških jezikov, določitev meja lingvodiverzitete ter razumevanje načel, po katerih poteka usvajanje jezika pri otroku. Jezikovne sisteme proučuje z namenom opisati jezikovno znanje govorca, ki mu v sodelovanju z drugimi kognitivnimi zmožnostmi omogoča tvorjenje in razumevanje povedi lastnega jezika. Splošno jezikoslovje se povezuje z drugimi znanstvenimi disciplinami in z njimi tvori interdisciplinarna področja, kot so sociolingvistika, psiholingvistika, nevrologistika, biolingvistika ter računalniško, korpusno in forenzično jezikoslovje.

Uporabno jezikoslovje je izrazito interdisciplinarno področje, ki dognanja teoretičnega jezikoslovja prenaša v prakso. Obravnava razmerja med družbeno strukturo in jezikom, analizira družbene dejavnike jezikovnega razslojevanja, individualne in družbene vidike jezikov v stiku ter jezikovno-družbene posledice jezikovnega stika, obravnava izbiro jezika ter jezikovnih zvrsti v večkulturnem kontekstu, procese jezikovnega prilagajanja, etnolingvistično vitalnost, širjenje, ohranjanje in opuščanje jezika, teorijo govornih domen oz. priložnosti za rabo jezika, tipologije dvojezičnosti ter razčlenjuje različne jezikovno stične pojave iz splošnega jezikovnega ter psiholinolingvističnega zornega kota.

Sedanje ime oddelka je staro 23 let. Med letoma 1988 in 1995 je bila primerjalnemu jezikoslovju dodana še orientalistika (zlasti hetitologija in hetitščini sodobni neindoevropski jeziki), ki je v svojem indoevropističnem delu (hetitščina s starimi iranskimi jeziki in staro indijščino) v pedagoškem in znanstvenoraziskovalnem delovanju ljubljanske indoevropistike sicer še vedno močno

zastopana. V skladu s to svojo drugačno vsebinsko sestavo se je oddelek pred reorganizacijo študijske smeri Stara orientalistika in pred ustanovitvijo smeri Splošno jezikoslovje konec leta 1988 imenoval Oddelek/Inštitut za indoevropsko primerjalno jezikoslovje in staro orientalistiko, pred letom 1951 pa Seminar za primerjalno jezikoslovje, ki je bil 1919. zasnovan po zgledu primerljivih študijskih smeri na srednjeevropskih univerzah Humboldtovskega tipa kot temeljna jezikoslovna disciplina, usmerjena v spoznanja o jezikovnem razvoju in jezikoslovni filogenetiki.

Na začetku je slušateljem indoevropskega primerjalnega jezikoslovja še predaval slavist dr. Fran Ramovš, da se je premostilo obdobje do študijske izpopolnitve dr. Karla Oštirja, ki je nato poučeval do upokojitve leta 1959. Od leta 1949 je bil pedagoško že prisoten tudi Bojan Čop, ki je kot predavatelj leta 1960 nasledil svojega učitelja. Oba sta ob osrednji študij indoevropskega primerjalnega jezikoslovja uvajala še dodatni aspekt, ki je odražal njuno širšo raziskovalno udejstvovanje, tj. metodološko sistematiziran študij predindoevropskih jezikovnih prežitkov (alarodsko jezikoslovje) oz. aplikacijo primerjalne metode na vprašanje indouralske jezikovne sorodnosti. Oba sta se poleg vizionarskih in danes ponovno zelo aktualnih študij v zgodovino jezikoslovja zapisala tudi kot avtorja poglobitvenih prispevkov k laringalni teoriji in anatolistiki ter indouralistiki. Po Čopovi upokojitvi je katedro vodila dr. Varja Cvetko Orešnik, ki je ob svojem profesorju komparativistike že od leta 1972 delovala kot specialistka za vzhodne indoevropske jezike. Na oddelku je od leta 2012 pedagoško prisoten dr. Luka Repanšek, od 2015 kot docent za indoevropsko primerjalno jezikoslovje. Od zgodnjih devetdesetih let sta nepogrešljiva podpora osrednjemu študijskemu programu dr. Marko Snoj (etimologija in indoevropska primerjalna slovnica) in dr. Metka Furlan (laringalna teorija in zgodovinska slovnica anatolskih jezikov), od leta 2000 tudi dr. Simona Klemenčič (zgodovinsko glasoslovje, dialektologija in indoevropske starožitnosti), ki raziskovalno delujejo v okviru Etimološko-onomastične sekcije matičnega Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Skozi zgodovino se je na oddelku zvrstilo veliko raziskovalnih in pedagoških sodelavcev, ki so vsebinsko bogatili osrednji izobraževalni program. Že za časa Oštirja je bila s pomočjo dr. Viktorja Korošca in nato dr. Silvina Košaka indoeuropeistiki pridružena stara orientalistika, tej pa so bili priključeni še lektorati indoevropskih in neindoevropskih jezikov: hindija (Branko Perko), litovščine (Jelena Konicka), albanščine (Rexhep Ismajli), stare egipčanščine in arabščine (Vladislav Jagodic, za klasično in pogovorno arabščino in arabsko književnost od leta 1984 Miljana Stanković) in kitajščine (od leta 1981) pod vodstvom dr. Mitje Sajeta. Posebne omembe je vreden lektorat madžarščine, ki na oddelku deluje že od leta 1981. Zunanjim slušateljem poleg naštetih dodatnih vsebin za interne študente oddelek nudi tudi tečaj klasične stare indijsščine in do nedavnega esperanto. Seminar iz branja klasičnih in predklasičnih staroindijskih besedil je med letoma 1989 in 2002 vodila indologinja in prevajalka sanskrske književnosti v slovenščino Vlasta Pacheiner Klander.

Študijska smer Splošno jezikoslovje je bila na oddelku ustanovljena leta 1988. Z njo so na oddelku prišli jezikoslovci, katerih delo je pojave iz slovenščine umestilo v aktualno svetovno dogajanje na področju splošnega in uporabnega jezikoslovja. Dr. Janez Orešnik je na oddelku deloval od 1990 do upokojitve leta 2010. V zgodnjih raziskovalnih letih se je ukvarjal z germanskim jezikoslovjem, od leta 1985 pa s splošnojezikoslovnimi temami s poudarkom na slovenščini in raziskovanju naravne skladnje. Dr. Marija Golden je bila članica oddelka od uvedbe nove smeri do upokojitve leta 2014. Njeno delo je umestilo pojave slovenske opisne skladnje v tvorbeno teorijo in s tem v aktualno jezikoslovno dogajanje na področju splošnega jezikoslovja. Dr. Albina Nečak Lük velja za utemeljiteljico univerzitetnega študija uporabnega jezikoslovja na Univerzi v Ljubljani. Oddelku se je pridružila leta 1991 z bogatimi delovnimi izkušnjami z Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Dr. Marina Zorman, ki deluje na področjih teorije jezika, analize diskurza in hetitske slovnice, je pedagoško na oddelku začela delovati leta 1991, 1995. se je pridružil tudi strokovnjak za jezikovne tehnologije,

dr. Primož Jakopin. Ob upokojitvi ga je kot zunanji sodelavec nadomestil dr. France Mihelič, nje pa dr. Vitomil Štruc. Po letu 2000 je na oddelku začela prihajati nova moč, ki ob ohranjanju tradicije prinaša tudi nova znanja in uvaja nove pristope. Leta 2009 je pedagoško in raziskovalno delo na področju uporabnega jezikoslovja s poudarkom na manjšinskih in etničnih študijah ter slovenskem narodnem vprašanju prevzela dr. Sonja Novak Lukanović. Dr. Sašo Živanović je kadrovsko zasedbo okrepil že kot mladi raziskovalec leta 2003, danes pa nadaljuje tradicijo tvorbenega teoretičnega jezikoslovja na področju semantike in fonologije. Dr. Tatjana Marvin se je na oddelku zaposlila leta 2011; deluje na področju tvorbenih skladnje in morfologije ter pri interdisciplinarnih raziskavah jezika. Leta 2016 je študijski program obogatila še dr. Christina Manouilidou, strokovnjakinja za psiho- in nevrolingvistiko, ki se osredotoča predvsem na izgubo jezikovnega znanja pri nevrodegenerativnih boleznih. Od leta 2008 oddelk sodeluje v programu mednarodnega skupnega magistrskega študija kognitivne znanosti.

V okviru Osrednje humanistične knjižnice na oddelku deluje knjižnica, ki jo od leta 1991 vodi mag. Ana Mehle. Ker je bil prvotni fond indoevropske knjižnice leta 1944 skoraj popolnoma uničen, je bila skrb za ponovno vzpostavitev osrednje raziskovalnoštudijske knjižnice, specializirane za jezikoslovne znanosti, vedno v ospredju oddelčnih prizadevanj. Vrzeli v fondu so polnile osebne študijske knjižnice, ki so jih velikodušno podarjali nekdanji predavatelji. Tako knjižnica s posebnim ponosom hrani Čopovo knjižno zapuščino, Košakovo anatoliško zbirko, Indološko knjižnico Vlaste Pacheiner Klander, Peturssonovo knjižnico ter arabsko in madžarsko zbirko. Poleti leta 2018 je bil knjižnici podarjen celoten knjižnični fond Oddelka za primerjalno indoevropsko jezikoslovje in indoiranistiko Posarske univerze v Saarbrücknu (zdaj Bibliotheca Saravica). S tem se knjižnica Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje naposled uvršča ob bok najimennitnejšim specializiranim jezikoslovnim študijskim in raziskovalnim knjižnicam v Evropi.

red. prof. dr. Metka Furlan, red. prof. dr. Tatjana Marvin in doc. dr. Luka Repanšek

Študijski programi

1. stopnja	2. stopnja
Primerjalno jezikoslovje – dvopredmetni	Primerjalno jezikoslovje – dvopredmetni
Splošno jezikoslovje – dvopredmetni	Splošno jezikoslovje – dvopredmetni
	Splošno jezikoslovje – enopredmetni
3. stopnja	
Humanistika in družboslovje – interdisciplinarni	Področje: Jezikoslovje

Katedre

- Katedra za indoevropsko primerjalno jezikoslovje
- Katedra za splošno jezikoslovje
- Katedra za uporabno jezikoslovje

Trenutni raziskovalni projekti in mednarodna sodelovanja

- raziskovalni program *Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje* (P5-0081), Inštitut za narodnostna vprašanja
- raziskovalni program *Teoretične in aplikativne raziskave jezikov: kontrastivni, sinhroni in diahroni vidiki* (P6-0218)
- raziskovalni program *Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju* (P6-0038), Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
- bilateralni projekt z ZDA, ki ga financira ARRS in vključuje raziskave jezika pri demenci s sodelavci na Aphasia and Neuro-linguistics Laboratory na Northwestern University
- mednarodni projekt *Words in the World Partnered Research Training Initiative*, ki ga financira Social Sciences and Humanities Research Council of Canada
- mednarodni program študentske izmenjave ERASMUS+
- oddelek sodeluje v mednarodnem interdisciplinarnem magistrskem študiju kognitivne znanosti skupaj z Univerzo na Dunaju, Univerzo Komenski v Bratislavi in Univerzo Eötvös Loránd v Budimpešti (*Middle European Interdisciplinary Master's Programme in Cognitive Science*)

Knjižne zbirke, znanstvene revije

- Studia Indogermanica Labacensia (instrumenta, disputationes) (knjižna zbirka)

Študentske dejavnosti in društva

- Krožek študentov in ljubiteljev stare indoiranistike

Seznam zaposlenih

- red. prof. dr. Metka Furlan (od 1994)
- lekt. Tamás Kruzsliz (od 2018)
- izr. prof. dr. Christina Manouilidou (od 2016)
- red. prof. dr. Tatjana Marvin (od 2005)
- mag. Ana Mehle, bibliotekarka in samostojna strokovna delavka (od 1990)
- red. prof. dr. Sonja Novak Lukanović (od 2009)
- doc. dr. Luka Repanšek (od 2015)
- red. prof. dr. Marko Snoj (od 1993)
- red. prof. dr. Marina Zorman (od 1987)
- doc. dr. Sašo Živanović (od 2003)